

На основу члана 4.8. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) и чл. 6, 7. и 9. Правилника о тарифном поступку (“Службени гласник БиХ”, број 44/05), рјешавајући по захтјеву Независног оператора система у Босни и Херцеговини, број 80/22 од 26. октобра 2022. године, на сједници Државне регулаторне комисије за електричну енергију, одржаној 28. децембра 2022. године, донијета је

ОДЛУКА

О ТАРИФАМА ЗА СИСТЕМСКУ И ПОМОЋНЕ УСЛУГЕ

Члан 1.

(Предмет)

Овом одлуком утврђује се тарифа за системску услугу, цијена за набавку електричне енергије за покривање губитака у преносном систему на регулисани начин, накнада за рад произвођача у капацитивном режиму, као и тарифа за прекомјерно преузету реактивну енергију из преносног система Босне и Херцеговине.

Члан 2.

(Системска услуга)

- (1) Одређује се финансијски обим системске услуге у 2023. години у износу од 62.454.456 КМ и утврђује тарифа за системску услугу у износу од 0,4789 фенинга/kWh.
- (2) Средства прикупљена по основу тарифе за системску услугу користе се искључиво за тржишну набавку резерве за одржавање фреквенције, резерве за аутоматску обнову фреквенције, резерве за ручну обнову фреквенције, замјенске резерве, те тржишну и регулисану набавку електричне енергије за покривање губитака у преносном систему, као и остале трошкове који се односе на системску услугу.

Члан 3.

(Набавка електричне енергије за покривање губитака у преносном систему)

- (1) Независни оператор система у Босни и Херцеговини (НОС БиХ) ће набавку електричне енергије за покривање губитака у преносном систему обављати на регулисани начин по цијени од 109,94 КМ/MWh, у периоду у којем није могуће набавити ову помоћну услугу путем јавних понуда.
- (2) Приликом набавке из става (1) овог члана, НОС БиХ је дужан да одреди недостајући физички обим и субјекте који ће испоручити енергију за покривање губитака у преносном систему са припадајућим количинама, те да примјењује прописану Процедуру за регулисани поступак набавке ове енергије, а све у складу са чланом 26. став (6) Методологије за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге – Други пречишћени текст (“Службени гласник БиХ”, број 68/21 – у даљњем тексту: Тарифна методологија).

Члан 4.

(Регулација напона и реактивне снаге)

Накнада за рад произвођача у капацитивном режиму утврђује се у износу од нула (0) фенинга/kvarh.

Члан 5.

(Прекомјерно преузета реактивна енергија)

Тарифа за прекомјерно преузету реактивну енергију са мреже преноса утврђује се у износу од нула (0) фенинга/kvarh.

Члан 6.

(Обрачун одступања балансно одговорних страна од дневног распореда)

Вриједности одступања балансно одговорних страна од дневног распореда обрачунавају се на петнаестоминутном нивоу. Независни оператор система у Босни и Херцеговини (НОС БиХ) обрачунава одступања у енергетском и финансијском смислу у складу са Тржишним правилима и одговарајућим процедурама.

Члан 7.

(Обрачун и фактурисање помоћних и системске услуге)

- (1) НОС БиХ израђује обрачун помоћних и системске услуге у складу са Тржишним правилима и одговарајућим процедурама, на основу којег се врши фактурисање и плаћање услуга.
- (2) Обрачун из става (1) овог члана се доставља пружаоцима помоћних услуга, снабдјевачима купаца прикључених на преносни систем, операторима дистрибутивних система у БиХ и ДЕРК-у. У обрачуну се наводе финансијске и енергетске позиције НОС-а БиХ и тржишних субјеката.
- (3) У циљу израде тачног обрачуна, оператори дистрибутивног система дужни су НОС-у БиХ правремено достављати све потребне податке и информације.

Члан 8.

(Завршне одредбе)

Ова одлука ступа на снагу даном доношења, а примјењује се од 1. јануара 2023. године. Диспозитив Одлуке се објављује у “Службеном гласнику БиХ”, службеним гласилима ентитета и Брчко Дистрикта БиХ.

Образложење

Независни оператор система у Босни и Херцеговини (у даљњем тексту: НОС БиХ) је један од регулисаних субјеката у електроенергетском сектору и има задатак да управља радом преносног система у Босни и Херцеговини. Надлежности и функције НОС-а БиХ су дефинисане Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, бр. 7/02, 13/03, 76/09 и 1/11) и Законом о оснивању Независног оператора система за преносни систем у Босни и Херцеговини (“Службени гласник БиХ”, број 35/04).

НОС БиХ је власник лиценце за обављање дјелатности независног оператора система, у складу са одлуком Државне регулаторне комисије за електричну енергију (у даљем тексту: ДЕРК), број 05-28-12-17-19/19 од 27. јуна 2019. године (“Службени гласник БиХ”, број 45/19).

Тарифа за системску и помоћне услуге је, према члану 26. Тарифне методологије, намијењена за покривање трошкова набавке помоћних услуга.

Трошкови за пружање системске услуге утврђују се на основу података садржаних у захтјеву НОС-а БиХ. Код утврђивања тарифа ДЕРК може користити и додатне податке за које сматра да су потребни.

Разматрање захтјева за тарифе кроз поступак одобравања тарифа у највећој могућој мјери мора испоштовати основна начела која прописују да ће тарифе бити праведне и разумне, равноправне, утемељене на објективним критеријумима, засноване на оправданим трошковима и одређене на транспарентан начин. Подносилац захтјева за одобрење тарифе дужан је доказати да предложена тарифа испуњава захтјеве из закона БиХ и правила и прописа ДЕРК-а.

Поступак одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге покренут је по захтјеву НОС-а БиХ, број 80/22 од 26. октобра 2022. године (запримљен 28. октобра 2022. године под бројем 04-28-5-275-1/22).

У поднесеном тарифном захтјеву, НОС БиХ је навео да, према предвиђеном преузимању електричне енергије са преносне мреже за 2023. годину, као и захтијеваном приходу, предложена тарифа за системску услугу за 2023. годину износи 0,8738 фенинга/kWh.

Захтјев садржи и планирани физички обим услуга на преносној мрежи за 2023. годину, који се наслања на податке из Биланса електричне енергије на мрежи преноса БиХ за 2023. годину (запримљен у ДЕРК-у 31. октобра 2022. године под бројем 04-28-5-277-1/22), према коме планирана испорука електричне енергије из преносног система у 2023. години износи 10.886.784.259 kWh, док планирана производња на преносној мрежи износи 14.885.703.994 kWh.

Након прегледа документације, потпуност захтјева НОС-а БиХ је потврђена Закључком ДЕРК-а о покретању поступка одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге, број 04-28-5-275-2/22 од 2. новембра 2022. године, о чему је НОС БиХ обавијештен дописом број 04-28-5-275-3/22 од 2. новембра 2022. године, па се у наставку тарифног поступка могло приступити оцјени свих поднијетих доказа, уз придржај права ДЕРК-а да тражи додатне податке и информације када је то сматрао потребним.

Захтјев НОС-а БиХ је рјешаван уз спровођење формалне јавне расправе, у складу са Правилником о јавним расправама (“Службени гласник БиХ”, број 38/05), према чијој је одредби члана 45. ДЕРК кратким обавјештењем у дневним новинама и на својој интернет страници упознао јавност са сажетком поднијетог захтјева и могућношћу заинтересованих лица да се непосредно упознају са захтјевом и упуте писане коментаре у вези са предметом тарифног поступка, при чему је цјелокупна документација тарифног захтјева објављена на интернет страници ДЕРК-а. Обавјештењем за јавност су позвана и лица заинтересована да у поступку формалне јавне расправе учествују као умјешачи и да претходно писаним путем докажу свој интерес, те је најављено одржавање формалне јавне расправе о захтјеву.

Након достављања захтјева за стицање статуса умјешача, како би саслушао свједочења о њиховим позицијама и интересима, ДЕРК је Закључком број 04-28-5-275-12/22 од 10. новембра 2022. године статус умјешача у тарифном поступку додијелио сљедећим субјектима: МХ “Електропривреда Републике Српске” Матично предузеће а.д. Требиње, ЈП “Електропривреда Босне и Херцеговине” д.д. Сарајево, ЈП “Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне” д.д. Мостар, “Metalleghe Silicon” д.о.о. Мркоњић Град и “Алуминиј Индустрија” д.о.о. Мостар.

Нити један од четири наведена умјешача није користио право да у просторијама ДЕРК-а изврши непосредан увид у цјелокупну документацију захтјева за тарифе.

Припремна расправа о поднијетом тарифном захтјеву НОС-а БиХ одржана је 16. новембра 2022. године. На припремној расправи је утврђена листа питања која ће бити предметом расправе и дефинисан ток формалне јавне расправе. На формалној јавној расправи, која је одржана 23. новембра 2022. године, стране у поступку су презентовале своје доказе како би се утврдиле све релевантне чињенице. Обрађено је свако од питања, на начин да су питања груписана у тематске цјелине, и то сукцесивно одговором подносиоца захтјева и коментарима на исте од стране умјешача и водитеља поступка.

Извјештај водитеља поступка описује ток поступка, понуђене доказе и утврђене чињенице, релевантне правне одредбе и препоруку члановима Комисије (у даљњем тексту: Комисија) и достављен је подносиоцу захтјева, те умјешачима којима је такав статус ДЕРК правоваљано додијелио. Анализа трошкова и прихода, која је изложена у Извјештају водитеља поступка, потврђује, одбија или прилагођава појединачне ставке, величине или методе коришћене за припрему приједлога тарифе, у складу са дискреционим правима ДЕРК-а у тарифном поступку.

Комисија констатује да је Извјештај водитеља поступка пружио разумну основу да на предоченим подацима, аргументима и појашњењима, те коментарима НОС-а БиХ датим на приједлог овог Извјештаја, након што их је пажљиво размотрила и процијенила, Комисија донесе своју коначну одлуку о тарифама за системску и помоћне услуге. У вези са предметом ове одлуке, ЈП “Електропривреда Босне и Херцеговине” д.д. Сарајево и “Metalleghe Silicon” д.о.о. Мркоњић Град као умјешачи су доставили коментаре на Извјештај водитеља поступка, у којима су изразили став о разумности задржавања тарифе за системску услугу на садашњем нивоу. НОС БиХ у својим коментарима није изразио став о тарифи за системску услугу.

При доношењу Одлуке о тарифама за системску и помоћне услуге, Комисија усмјерава своја разматрања на све елементе у трошковној структури које је истицао подносилац захтјева, анализу трошкова и прихода изложену у Извјештају водитеља поступка, као и коментаре подносиоца захтјева и умјешача поднесене током цијелог поступка, те цјеловитом опсервацијом одлучује о поднијетом захтјеву. Трагом такве обавезе, Комисија излаже своја сљедећа становишта:

Резултати годишње набавке помоћних услуга за 2023. годину показују да је цијена резервних капацитета за све врсте услуга порасла. Резерва за одржање фреквенције (FCR) је по први пут набављена на балансном тржишту. Набавка је извршена за све сате у години у количини 14 MW/h са постигнутом просјечном цијеном 6,80 KM/MW/h.

Резервни капацитети за аутоматску обнову фреквенције (aFRR) су набављени по цијени која је већа за 9,5% у односу на претходну годишњу тржишну набавку ове услуге. При томе је за невршни период (00-06 h) остварена цијена била 42,75 KM/MW/h и врло блиска граничној од 43 KM/MW/h, док је за вршни период (06-24 h) просјечна цијена износила 37,56 KM/MW/h. Резерва aFRR у вршном периоду је набављена за све сате у години у потребним количинама, изузев количине од 2 MW/h за IX мјесец. У невршном периоду за мјесеце I-III, VII-IX и XII годишња набавка за мањи дио потребних количина није обављена због мањка понуда, па ће недостајуће количине бити предметом мјесечних набавки.

Резервни капацитети за ручну обнову фреквенције (mFRR) су такође набављени по цијени која је већа у односу на претходну годишњу тржишну набавку ове услуге. Просјечна цијена је увећана 6,2% за смјер нагоре (са 4,86 KM/MW/h на 5,16 KM/MW/h) и 0,6% за смјер надолје (са 1,60 KM/MW/h на 1,61 KM/MW/h). Резерва за ручну обнову фреквенције нагоре набављена је у потребном обиму 196 MW/h за све мјесеце, изузев

количине од 16 MW/h за мјесеце VII-IX. Резерва mFRR у смјеру надоље набављена је за цјелокупни годишњи период у потребном физичком обиму 62 MW/h.

Резултати набавке енергије за покривање губитака у преносном систему који су за 2023. годину планирани у износу 340 GWh, потврдили су присутност изузетно високих велепродајних цијена, те су понуђене цијене значајно излазиле из оквира који је НОС БиХ одредио у процедури јавне набавке. Прихватање понуђене цијене би довело до вишеструког повећања тарифе за системску услугу, што би, посљедично, изазвало удар на цијене електричне енергије код крајњих купаца. У таквој ситуацији разуман приступ је да се настави регулисани начин набавке енергије за покривање губитака у преносном систему што значи да НОС БиХ поступа у складу са одредбама документа “Процедура за регулисани поступак набавке енергије за покривање губитака у преносном систему” при чему је цијена енергије за губитке одређена на нивоу посљедње прихваћене понуде (поступак јавне набавке за 2021. годину из децембра 2020. године) када је просјечно пондерисана цијена износила 109,94 KM/MWh. Наведена цијена, иако је знатно мања од актуелних цијена на велепродајним тржиштима (берзама) у југоисточној Европи, ипак кореспондира са трошковима производње електричне енергије у Босни и Херцеговини због чињенице да пораст цијена енергената у Европи нема битног утицаја на трошкове производње у БиХ који не зависе од глобалног кретања цијена сирове нафте, природног гаса и увозног угља, нити зависе од кретања цијена дозвола за емисије угљен-диоксида, јер произвођачи у БиХ не плаћају емисијске дозволе.

Такође, НОС БиХ у наредном периоду има обавезу набавити енергију за покривање преносних губитака на тржишни начин, користећи могућности и опције дефинисане Тржишним правилима и Тарифном методологијом.

Укупни планирани трошкови набавке помоћних услуга за 2023. годину у цјелокупном потребном физичком обиму за све услуге износе 62.454.455,94 KM. Трошкови набавке по услугама и мјесецима приказани су у сљедећој табели (KM):

Мјесец	Резерва за одржавање фреквенције	Резерва аутоматске обнове фреквенције у вршном и невршном периоду	Резерва ручне обнове фреквенције нагоре	Резерва ручне обнове фреквенције надоље	Губици електричне енергије у преносном систему
јануар	70.859	1.372.842	578.177	80.791	3.737.960
фебруар	64.001	1.203.846	522.225	72.972	3.078.320
март	70.763	1.331.526	577.400	80.682	3.298.200
април	68.573	1.158.255	580.262	78.185	2.748.500
мај	70.859	1.056.203	630.778	82.130	2.638.560
јуни	68.573	1.075.959	856.238	79.481	2.638.560
јули	70.859	1.199.825	1.036.243	82.130	3.078.320
август	70.859	1.143.839	1.036.243	82.130	2.968.380
септембар	68.573	993.665	1.002.816	79.481	2.858.440
октобар	70.954	1.246.113	885.969	82.241	3.078.320
новембар	68.573	1.242.214	580.262	78.185	3.298.200
децембар	70.859	1.399.217	578.177	80.791	3.957.840
Укупно	834.302	14.416.562	8.864.792	959.199	37.379.600

Прорачун тарифе се заснива на понудама и резултатима из завршених тендерских процедура НОС-а БиХ за 2023. годину, као и на кретању прихода и трошкова у периоду јануар 2016 – децембар 2022. године, који је исказан кроз салдо услуга, према сљедећој табели:

1.	Резерва за одржавање фреквенције (KM)	834.302
2.	Резерва аутоматске обнове фреквенције (KM)	14.416.563
3.	Резерва ручне обнове фреквенције нагоре (KM)	8.864.792
4.	Резерва ручне обнове фреквенције надоље (KM)	959.199
5.	Укупан износ резерви за одржавање и обнову фреквенције у 2023. години (KM) 1. до 4.	25.074.856
6.	Укупан износ за енергију преносних губитака у 2023. години (KM)	37.379.600
7.	Укупно планирани трошкови у 2023. години (KM) 5.+6.	62.454.456
8.	Салдо услуга у 2016. години (KM)	9.532.806
9.	Салдо услуга у 2017. години (KM)	4.716.024
10.	Салдо услуга у 2018. години (KM)	-9.964.041
11.	Салдо услуга у 2019. години (KM)	-774.077
12.	Салдо услуга у 2020. години (KM)	6.912.629
13.	Салдо услуга у 2021. години (KM)	7.867.227
14.	Исправка вриједности из 2020. године за ненаплаћена потраживања	-3.166.714
15.	Исправка вриједности из 2021. године за ненаплаћена потраживања	-2.984.173
16.	Салдо услуга у 2022. години са процјеном за децембар (KM)	17.000.000
17.	Салдо услуга из претходног периода (KM) 8.+9.+10.+11.+12.+13.+14.+15.+16.	29.139.681
18.	Приходи по основу салда дебаланса, балансне енергије и FSKAR обрачуна (KM)	19.000.000
19.	Укупно за израчун тарифе за системску услугу (KM) 7.-17.-18.	14.314.776

Према подацима из претходне табеле могуће је извршити корекцију тарифе за системску услугу. Међутим, узимајући у обзир да у наредном периоду постоји могућност набавке електричне енергије за покривање губитака у преносном систему на тржишном начину, да је због законских обавеза износ од око један (1) милион KM у континуитету дислоциран на рачун Управе за индиректно опорезивање БиХ, да се износи у мјесечним фактурама по обрачуна одступања према ЛФЦ блоку СХБ мјере у милионима KM (FSKAR обрачун), то се, поштујући принцип обазривости због утицаја великог броја варијабли на приходе и расходе у балансном механизму, тарифа за системску услугу задржава на износу од 0,4789 фенинга/kWh.

Како приходи и расходи зависе од великог броја фактора, као што су потрошња електричне енергије, односно преузимање енергије из преносног система, физички обим губитака у преносном систему, велепродајне цијене енергије губитака, обим пружања помоћних услуга у односу на планирани, цијена енергије регулације и њеног ангажовања, цијена и обим дебаланса, то ће се континуирано пратити примјена тарифе, кретање прихода и расхода, као и прилике на балансном тржишту електричне енергије, те у одговарајућем тренутку приступити подешавању тарифе за системску услугу.

Чланом 33. Тарифне методологије нормирано је да производне јединице прикључене на преносни систем на властити трошак одржавају напон у прописаним границама у складу са Мрежним кодексом и својим погонским дијаграмом, те да изузетно, у ситуацији повишених напона у преносном систему, ДЕРК може прописати накнаду која се плаћа производним јединицама за рад у капацитивном (подпобудном) режиму, уз услов да НОС БиХ обави анализу која показује да такав режим рада производних јединица значајно доприноси довођењу напона у 400 kV и 220 kV чвориштима у границе прописане Мрежним кодексом. У одсуству наведене анализе, одређено је да коефицијент накнаде за рад произвођача у капацитивном режиму износи нула ($k_{RG} = 0$), те је према томе и накнада за рад произвођача у капацитивном режиму такође једнака нули.

Имајући у виду да проблем суфицита реактивне снаге доводи до превисоких напонских вриједности у преносном систему, а посебно у 220 kV и 400 kV мрежи, те да у претходном периоду нису реализоване потребне инвестиције у одговарајућу инфраструктуру (пригушнице) којим би се проблем постојећег суфицита реактивне снаге и енергије у преносном систему ријешило, Комисија сматра да наплата прекомјерно преузете реактивне енергије из преносног система није оправдана. Цјеновни коефицијент прекомјерно преузете реактивне енергије из преносног система је одређен у износу нула ($k_R = 0$) јер у условима повишених напона у електропреносном систему и присутног суфицита реактивне снаге и енергије, преузимање реактивне енергије из преносног система има позитиван утицај на напонске прилике и на овај начин преузимање реактивне енергије се додатно стимулише. У складу са претходно наведеним, одређено је да цијена за прекомјерно преузету реактивну енергију из преносног система износи нула (0) фенинга/kvarh.

С обзиром на чињеницу да је балансно тржиште у Босни и Херцеговини једно од ријетких функционалних тржишта у регији југоисточне Европе, и да кретања на регионалном велепродајном тржишту показују значајан утицај на његов рад и цијене услуга, то ће ДЕРК континуирано пратити примјену ове одлуке и по потреби приступити подешавању тарифе за системску услугу.

Сходно члану 14. Правилника о тарифном поступку, подносилац захтјева као регулисани субјект има обавезу осигурати приступ јавности званично одобреним тарифама, тако да одлуком одобрене тарифе буду на располагању јавности у његовој главној канцеларији током радних дана и објављене на његовој интернет страници.

У складу са чланом 9.2. Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у Босни и Херцеговини, против ове одлуке може се покренути поступак пред Судом Босне и Херцеговине подношењем тужбе у року од 60 дана од дана пријема.

Број: 04-28-5-275-38/22
28. децембра 2022. године
Тузла

Предсједавајући Комисије
Суад Зельковић